

ПРАВО ЖІНОК ВИБИРАТИ ТА БУТИ ОБРАНИМИ ДО ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 1906-1907 РР.

Єрьомін В. І.

Наук. керівн.: канд. іст. наук, доц. **Вороніна М. В.**

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Вивчення історії жіноцтва є одним з важливих напрямків історичної науки сучасності. Одним із актуальних питань гендерних студій у вітчизняній історіографії є правовий статус жінки та набуття нею громадянських прав та свобод на рівні з чоловіками. Нова загальнополітична й загальнонаукова ситуація змусила феміністок кінця ХХ – початку ХХІ ст. замислитись про те, як створити рівність можливостей, як зруйнувати ієрархії, створені патріархатом, «не міняючись місцями». Ці спроби не проходять дарма, враховуючи сучасні тенденції дослідження гендеру, або ж застосування даного наукового підходу у дослідженнях різних періодів різними дослідниками.

Територіальні рамки охоплюють територію колишньої Російської імперії, оскільки «Основні закони» Російської держави мають ареал поширення в межах кордонів 1900-1917 рр.

Хронологічні рамки – 1905-1907 роки (нижня межа обумовлена прийняттям «Основних законів», в т. ч. про вибори до Державної Думи, верхня т. зв. «третьочервневим переворотом», або ж виданням Маніфесту Миколи II відносно виборів до III Державної думи).

Історіографія: Історіографічний доробокзарубіжних дослідників, які торкаються гендеру колосальний. Що ж стосується проблематики суто жіночого права у Російській імперії, то тут цікавими і водночас корисними можуть слугувати праці російських дослідників. Українські вчені-

історики/ні також створили певні напрацювання та теоретичну базу для вирішення таких проблем як «жінка і суспільство», «жінка і політика». Різноманітні аспекти даної проблеми досліджували О. Маманчук-Рибак, Б. Савчук, І. Книш, С. Лукаш, М. Дядюк, Л. Смоляр та ін. У колективній монографії «Жіночі студії в Україні: Жінки в історії та сьогодні» під редакцією Л. О.Смоляр розкриваються особливості політичного та соціального статусу жінок. Першими узагальнюючими науково-історичними працями, що присвячені аспектам суспільної та політичної діяльності українок були дослідження М. Богачевської-Хомяк. Позаяк колосальний науковий доробок дослідження гендеру багатоманітний, то ми користуємося лише деякими працями [1]. Слід сказати, що в контексті заявленої теми привертає увагу харківська дослідниця М. С. Вороніна, яка досить ґрунтовно і багатосторонньо показує правоздатність жінок Харківської губернії на фоні загальноросійського тодішнього законодавства та реалій суспільного життя, тобто юридично і фактично. Напрацювання Донченка [2] привертають увагу тією частиною, де вказано щодо надання прав жінкам обиратися і бути обраними до парламенту Фінляндії. Проведення в Україні якісних досліджень із застосуванням гендерного підходу засвідчують ряд відповідних конференцій, матеріали яких дають змогу бачити широку перспективу для їх продовження [3].

Виклад основного матеріалу. 19 серпня 1905 р. в Російській імперії було оголошено указ про скликання двопалатного парламенту. Його нижня палата йменувалася Державною думою, а вища – Державною радою. Під тиском загального страйку, спровокованого несприйняттям ідеї т. зв. «Булігінської думи», цар Микола II 30 жовтня видав Маніфест. Він гарантував проведення загальних виборів і дав громадянськості основні демократичні свободи.

Поряд із широкою, можна говорити, демократичною платформою виборів, була «ображена сторона», яка становила хоча й меншість, проте вимагала зрівняння у виборчих правах – жінки.

Тому, коли в провідних країнах світу суфражизм був уже закономірно поширеним явищем, у Росії жінки разом із чоловіками прагнули отримати політичні права. Авторитетна російська дослідниця прав жінок П. Н. Аріян вважала, що головною відмінністю феміністського

руху (Фемінізм – науковий напрям і суспільний рух, метою якого є повна рівноправність чоловіків і жінок у всіх сферах життя) в Російській імперії від західного було те, що він не відокремлювався від чоловіків у цілому і, окрім того, – був ініційований саме чоловіками [2; с. 83].

У лютому 1905 року був організований Всеросійський союз рівноправності жінок (СРЖ), головною метою, якого була боротьба за політичне рівноправ'я жінок, і тому дослідники розглядають його як першу політичну організацію жінок [2; с. 83].

На території України працювало 9 відділень цього союзу: Катеринославське, Київське, Харківське, Херсонське, Олександрівське (Катеринославської губернії), Одеське, два Полтавських, Борковський (Полтавської губернії). З травня по жовтень 1905 року «рівноправки» (так називали прихильниць рівноправності в Російській імперії на початку ХХ ст.) почали масово подавати колективні жіночі заяви, звернення до з'їздів земських діячів з вимогою рівноправності [4; с. 46].

Під час підготовки до перших виборів до Державної Думи член Особливої Наради графа Дмитра Сольського «Щодо розробки додаткових до виборів до Державної Думи правил» член цієї Наради Олексій Ігнат'єв (колишній генерал-губернатор Київської губернії) за пропозицією свого брата, відомого дипломата та державного діяча Миколи Ігнат'єва, запропонував розглянути питання щодо надання жінкам права обирати членів Державної Думи [4; 46].

Але у «Височайшому Маніфесті імператора і самодержця Всеросійського, Царя Польського, Великого Князя Фінляндського і пр., і пр., і пр.» Миколи II від 17 жовтня 1905 року, в якому було обіцяно наділити правом голосу всіх громадян Російської імперії, тема виборчого права для жінок не була визначеною, але надії залишалися. Разом з тим, у прийнятих урядом «Порядку проведення виборів до Державної Думи» зазначалося, що «... забороняється брати участь у виборах: а) особам жіночої статі; б) особам, які молодші 25-ти років; в) військовослужбовцям; г) поліцейським чинам; д) особам, які засуджені; е) особам без громадянства» [4; 47]. І саме тут ми можемо спостерігати, що «Глубокое разочарование наступило 11 декабря 1905 года, когда правительство

провозгласило, что в выборах в новую Думу не будут принимать участия лица женского пола»[10; с. 57].

Поряд із тим, що жінки різних регіонів Російської імперії не отримали преференцій обиратися до Державної думи, як ми це спостерігали вище, кардинально інша ситуація мала у Фінляндії (як одного з таких регіонів). В рамках існуючого ладу початку ХХ ст. і приналежності в якості князівства до Російської імперії, вона стала одною з перших країн в Європі, де жінки отримали рівні з чоловіками виборчі права. Враховуючи активність жіночого руху у Фінляндії, Микола II під впливом своєї дружини прийняв рішення щодо дозволу участі жінок князівства у виборах до Сейму [4; с. 48]. Адміністративна реформа 1906 року закріпила за жінками право обиратись, і 16 березня 1907 року на виборах до парламенту вони отримали 19 з 200 депутатських місць. Фінляндія стала тією територією (як це не парадоксально, але в Російській імперії), де загальне виборче право жінок було реалізоване на практиці.

Таким чином, в історичному контексті так склалося, що політична діяльність вважалася переважно домінантою чоловіків. Жінці відводилася традиційна роль матері, берегині роду, хатньої робітниці, їхні майнові та громадянські права, в тому числі право обирати й бути обраними, були обмежені. Останнє ми можемо прослідкувати на правах жінок Російської імперії початку ХХ ст. під час виборів до Державних дум. Звісно жінки не збиралися миритися з таким становищем, а тому вимагали набуття громадянських прав та свобод на рівні з чоловіками. Результатом такої діяльності прихильниць рівноправності в Російській імперії початку ХХ ст. та представниць Всеросійського союзу рівноправності жінок (СРЖ), відділення якого були і на території України, було отримання виборчого права частиною жінок Фінляндії (складової Російської імперії) в березні 1917 р.

Література

1. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому. Жінки в громадському житті України. 1884-1939 / М. Богачевська-Хомяк. – К., 1995. – 424 с.

2. Донченко Ю. Жіноче виборче право в Європі: Історичний нарис до 100-річчя заснування виборчого права серед жінок Російської Імперії / Ю. Донченко, С. Смолянніков. // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2007. – С. 82-87.
3. Гендерна політика міст: історія і сучасність Вип. 4 : наук. зб. : матер. III міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 23 – 25 жовтня 2013 р. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 257 с.
4. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / під ред. Ліліани Гентош, Оксани Кісь. Link Львів : ВНТЛ-Класика, 2003. – 251 с.
5. Лобко Н. В. До питання про виборчі права жінок в Російській імперії на початку XX ст. / Н. В. Лобко // Сумська старовина. – 2016. – № XLIX. – С. 43-49.
6. Вороніна М. С. Мешканки міст Харківської губернії: гендерна дискримінація та динаміка змін (1861 – 1917 рр.) : дис. канд. іст. наук : 07.00.01 / Вороніна М. С. – Харків, 2005. – 205 с.
7. Основи теорії гендеру: Навч. посіб. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 219-265.
8. Полное Собрание Законов Российской Империи. Собрание третье. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nlr.ru/e-res/law_r/search.php?part=1831&regim=3.
9. Юкина И .И. Женские и гендерные исследования. – СПб., – 2000. – Вып.5. – С. 26-34.
10. Юкина И. И. Как мы получили избирательные права. – СПб.: Алетейя, 2000. – 123 с.